

*Ф.Н. Насриддинов,
стажёр-тадқиқотчи-изланувчи,
ТДИУ*

ЎЗБЕКИСТОН ТИЖОРАТ БАНКЛАРИДА РИСКЛАРНИ БОШҚАРИШНИНГ АМАЛДАГИ ҲОЛАТИ ВА УНИ БАҲОЛАШ

Маълумки, тижорат банкларида риск-менежментни ташкил этиш Марказий банк томонидан қўйилган талаблар, шунингдек, ҳар бир тижорат банкининг кенгаши томонидан белгиланган риск сиёсати асосида амалга оширилади.

1995 йил 21 декабрда қабул қилинган “Ўзбекистон Республикасининг Марказий банки тўғрисида”ги қонуннинг 52-моддасига мувофиқ, Марказий банк томонидан турли рискларни чегаралаш мақсадида банклар учун мажбурий бўлган меъёрлар белгиланади¹. Хусусан, Марказий банк:

– бир қарз олувчи ёки бир-бирига дахлдор қарз олувчилар гуруҳига таваккалчиликнинг энг кўп миқдорини;

– йирик кредит таваккалчилиги ва инвестицияларнинг энг кўп миқдорини;

– активларни таснифлаш ва баҳолашга доир талабларни, шунингдек бундай таснифлар асосида банкнинг операцион харажатлари жумласига киритиладиган чегирмалардан шубҳали ва ҳаракатсиз қарзларга қарши ташкил этиладиган захираларни шакллантиришни;

– қарзларга доир фоизларни ҳисоблаб чиқариш ва уларни банк даромадлари ҳисобварағига киритишга доир талабларни белгилайди.

Бундан ташқари, республикамизда тижорат банклари фаолиятидаги Рискларни бошқаришга нисбатан минимал талаблар Марказий банк Бошқаруви томонидан 2011 йил 7 майда 14/2-сонли қарор билан тасдиқланган “Тижорат банкларининг банк таваккалчиликларини бошқаришига нисбатан қўйиладиган талаблар тўғрисида”ги Низомда ифодаланган.

Ушбу Низомга мувофиқ, банк рискларини бошқариш банк ўз фаолиятини юритиши ва банк операцияларини ўтказишида пайдо бўлиши мумкин бўлган рискларни аниқлаш, уларнинг олдини олиш, бартараф этиш, камайтириш ва кўрилиши мумкин бўлган зарарларни бошқа молиявий воситалар орқали қоплаш бўйича банк томонидан амалга ошириладиган ҳаракатлар мажмуи сифатида эътироф этилган.

Таъкидлаш лозимки, банк фаолиятидаги рискларни бошқариш қуйидаги асосий мақсадларни кўзда тутиши зарур:

– банк омонатчилари ва кредиторлари, акциядорлари манфаатларини ҳимоя қилиш;

– банк рискларини камайтириш, бартараф этиш ва олдини олиш;

– банк фаолиятининг етарли даражадаги барқарорлигини таъминлаш.

Айни пайтда, банк рискларини бошқаришда тижорат банкдан қуйидагилар талаб этилади:

¹ Ўзбекистон Республикаси банк фаолиятини тартибга солувчи қонунлар тўплами. – Т.: Ўзбекистон, 2011. –25 б.

– банк рискларини бошқариш вазифалари юкланган таркибий бўлинмани ташкил этиш;

– банк рискларини бошқариш бўлинмасини тажрибали ва малакали мутахассислар билан таъминлаш;

– банк янги хизматларни жорий қилишда, йирик битимларни тузишда, хорижий молия институтлари билан алоқалар ўрнатишда, инвестициялар киритишда, хорижий валютадаги маблағларни активларга жойлаштиришда, янги ходимларни ишга қабул қилишда банк рискларини бошқариш бўлинмаси билан келишувни амалга ошириш.

Энди тижорат банклари фаолиятидаги алоҳида риск турлари бўйича меъёрий талабларни кўриб чиқамиз.

Ўзбекистон Республикаси Марказий банки бошқаруви томонидан 1998 йил 2 ноябрда тасдиқланган 421-сонли “Тижорат банклари ликвидлигини бошқаришга бўлган талаблар тўғрисида”ги Низомга мувофиқ, тижорат банклари ликвидлигини бошқаришга нисбатан минимал талаблар белгиланган. Таъкидлаш жоизки, банкларда етарли ликвидликни таъминлаш зарурати фойда олишга бўлган интилишни мувозанатда сақлаб туриши ва тижорат банки ҳеч қачон даромадлилик ҳисобига ликвидликни суистеъмол қилмаслиги зарур.

Мазкур Низомга биноан, тижорат банклари жорий ликвидлик коэффициентининг талаб қилинган даражасини таъминлаши зарур. Бунда жорий ликвидлик коэффициенти ликвидли активлар ва сўндириш муддати 30 кунгача бўлган бошқа активларнинг талаб қилиб олингунча ва сўндириш муддати 30 кунгача бўлган мажбуриятларга нисбати кўринишида аниқланади. Ушбу коэффициентнинг минимал даражаси 30 фоизни ташкил этади.

Тижорат банкларида валюта рискини бошқаришга нисбатан талаблар Марказий банкнинг “Очиқ валюта позициясини юритиш қоидалари”да белгиланган. Хусусан, Ўзбекистон Республикаси Марказий банки томонидан тижорат банкларининг очиқ валюта позицияларига нисбатан 2005 йилнинг 31 августидан бошлаб қўйидаги чекловлар ўрнатилди:

– тижорат банкининг битта валютадаги очиқ валюта позициясининг миқдори унинг регулятив капиталининг 10 фоизидан ошиб кетмаслиги лозим;

– тижорат банкининг барча валюталардаги очиқ валюта позициясининг миқдори унинг регулятив капиталининг 20 фоизидан ошиб кетмаслиги лозим.

Тижорат банкларининг очиқ валюта позициялари лимитдан ошган ҳолларда зарурий мувозанатлаштирувчи битимлар ёрдамида ўрнатилган лимит таъминланиши зарур. Айни пайтда, тижорат банклари ўз филиаллари учун мустақил равишда очиқ валюта позицияси лимитларини ўрнатишлари мумкин.

Тижорат банклари фаолиятидаги кредит рискларини бошқаришни самарали ташкил қилишда Марказий банк бошқарувининг 2000 йил 22 февралдаги 429-сонли қарори билан тасдиқланган “Тижорат банклари кредит сиёсатига қўйиладиган талаблар тўғрисида”ги Низом алоҳида аҳамиятга эга. Унга кўра, банкнинг кредит сиёсати кредитлаш жараёнида юзага келувчи рискларни бошқаришда банк раҳбарияти томонидан қабул қилинадиган чоралар ва услубларни белгиловчи ҳамда банк раҳбарияти ва ходимларини

кредитлар портфелини самарали бошқаришга доир кўрсатмалар билан таъминловчи ҳужжат ҳисобланади.

Бундан ташқари, кредит сиёсати тижорат банкининг кредит фаолияти мақсадларини аниқ кўрсатиши ва аниқлаб бериши зарур. Ушбу ҳужжатнинг нақадар муҳимлигини унинг алоҳида ҳужжат сифатида ишлаб чиқиши ва банк кенгаши томонидан тасдиқланиши билан ҳам изоҳлаш мумкин.

Ўзбекистон Республикаси Марказий банкининг 1998 йил 2 декабрдаги 557-сонли “Бир қарздор ёки ўзаро дахлдор бўлган қарздорлар гуруҳига тўғри келувчи таваккалчиликнинг энг юқори даражаси тўғрисида”ги Низомида тижорат банкларининг қарз олувчилар билан боғлиқ операциялардаги риск даражаси бўйича чекловлар ифодаланган. Ушбу Низомга мувофиқ, I даражали банк регулятив капиталининг 10 фоиздан ошган кредит йирик кредит сифатида эътироф этилади. Бундан ташқари, тижорат банклари ҳар ойда бир маротаба кредитларга доир юзага келиши мумкин бўлган барча йирик зарарлар тўғрисидаги маълумотни Марказий банкка тақдим этиши зарур.

Марказий банкнинг 1998 йил 9 ноябрдаги 242-сон “Тижорат банклари ва уларнинг филиаллари томонидан активлар сифатини таснифлаш, ссудалар бўйича юзага келиши мумкин бўлган йўқотишлар ўрнини қоплаш учун ташкил этиладиган захирани шакллантириш ва ундан фойдаланиш” тартиби тижорат банкларининг кредит қўйилмаларини таснифлаш ва улар бўйича кредит рискининг амалга ошишидан юзага келадиган зарарларни қоплаш бўйича махсус захираларни шакллантириш талабларини белгилаб беради.

Шунингдек, тартибга кўра тижорат банклари кредитлари яхши, стандарт, субстандарт, шубҳали ва умидсиз кредитларга ажратилади. Шунга мос равишда, мазкур кредитлар бўйича захиралар кредит миқдорининг 0, 10, 25, 50 ва 100 фоизи миқдорида шакллантирилади.

Ўзбекистон Республикаси Марказий банки бошқарувининг “Активлар сифатини таснифлаш, тижорат банклари томонидан улар бўйича эҳтимолий йўқотишларни қоплаш учун захираларни шакллантириш ва ундан фойдаланиш тартибига ўзгартиришлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисида”ги 2011 йил 10 сентябрдаги 26/1-сонли қарори 2011 йилнинг 2 октябридан бошлаб кучга кирди.

Ушбу қарорга кўра, Марказий банкнинг “Активлар сифатини таснифлаш, тижорат банклари томонидан улар бўйича эҳтимолий йўқотишларни қоплаш учун захираларни шакллантириш ва ундан фойдаланиш тартиби”га қуйидаги ўзгартиришлар ва қўшимчалар киритилди:

– Марказий банкда тижорат банки активлари бўйича эҳтимолий йўқотишларни қоплаш учун захираланадиган мажбурий захира депозити ташкил қилинди ҳамда ушбу мажбурий захира депозитига тижорат банклари ўз активлари бўйича эҳтимолий йўқотишларга қарши шакллантирилган махсус захиралар суммасига тенг миқдордаги маблағларни вакиллик ҳисобварақларидан ўтказиб бориш талаби қўйилди;

– мажбурий захира депозитига ўтказилиши лозим бўлган маблағлар миқдори ҳар ойнинг 10, 20-саналари ва ой якуни бўйича шакллантирилган активлар бўйича эҳтимолий йўқотишларга қарши захира суммасидан келиб чиқиб қайта ҳисоб-китоб қилинади;

– ҳисоб-китоб натижаларига кўра, уч иш куни мобайнида тижорат банклари махсус захиралар суммасига етмаётган миқдордаги маблағларни мажбурий захира депозитига ўтказиши ёки тижорат банкларининг асослантирилган мурожаатига кўра Марказий банк томонидан ортиқча маблағлар банкларга қайтарилади;

– шартнома муддатида тўланмаган ва график бўйича асосий қарз ва фоизлар бўйича оралиқ тўловлар 180 кундан кечиктирилган барча кредитлар “умидсиз” сифатида таснифланади. Бундан ташқари, суд жараёнидаги активлар, қарздорнинг молиявий ҳолати ёмонлиги ва тўловга қобилиятсизлиги сабабли тўлов муддати узайтирилган активлар ҳамда банк фаолиятида фойдаланилмайдиган, муаммоли кредитларни қоплаш учун олинган мулклар, улар банк балансига олинган кундан бошлаб уч ой муддатда сотилмаган активлар ҳам “умидсиз” сифатида таснифланади;

– агар тижорат банклари белгиланган талабларга амал қилмаган тақдирда, Марказий банк мажбурий захира депозитига ўтказилиши лозим бўлган маблағларни банкнинг Марказий банкдаги вакиллик ҳисобварағидан ундириб олади ва банкка нисбатан Ўзбекистон Республикасининг “Ўзбекистон Республикасининг Марказий банки тўғрисида”ги қонунининг 53-моддасига мувофиқ тегишли чора ва санкцияларни қўллайди.

Умуман олганда, Марказий банкнинг тижорат банкларида рискларни тартибга солиш ва бошқаришга нисбатан талаблари ва меъёрларини 1 –жадвал орқали ифодалаш мумкин.

Тижорат банкларида рискларни бошқаришнинг амалдаги ҳолатини таҳлил қилиш унинг барча фаолиятини алоҳида-алоҳида кўриб чиқишни тақозо этади. Тижорат банклари фаолиятидаги актив ва пассив операциялар, кредитлар, депозитлар, турли халқаро валюталар ва фонд бозоридаги акциялар, облигациялар билан боғлиқ операцияларнинг рискка тортилиш даражасини ўрганиш улар фаолиятининг барқарорлигини таъминлашга хизмат қилади.

1-жадвал

Ўзбекистон Республикаси Марказий банкнинг иқтисодий меъёрлари²

№	Кўрсаткич	Меъёрий даражаси
1	2	3
1.	Бир қарздор ёки ўзаро дахлдор қарздорлар гуруҳига берилган кредит (таъминланган)	Кредит суммаси / I даражали капитал < 25 %

² Ўзбекистон Республикаси Марказий банки меъёрий ҳужжатлари асосида муаллиф томонидан тузилган.

1-жадвал давоми

1	2	3
2.	Бир қарздор ёки ўзаро дахлдор қарздорлар гуруҳига берилган кредит (таъминланмаган)	Кредит суммаси / I даражали капитал < 5 %
3.	Жами йирик кредитлар	Барча йирик кредитларининг умумий ҳажми / I даражали капитал < 800 %
4.	Жами лизинг операциялари	Жами лизинг суммаси / I даражали капитал < 25 %
5.	Жами дахлдор шахсларга берилган кредитлар	Жами кредитлар суммаси / I даражали капитал < 100 %
6.	Битта эмитентнинг қимматли қоғозларига инвестицияларнинг максимал миқдори	Битта эмитентнинг қимматли қоғозларига инвестициялар / I даражали капитал < 15 %
7.	Олди-сотди мақсадларида қимматли қоғозларга инвестицияларнинг умумий миқдори	Олди-сотди мақсадларида қимматли қоғозларга инвестициялар / I даражали капитал < 25 %
8.	Банк томонидан муомалага чиқариладиган облигациялар	Банк томонидан муомалага чиқариладиган облигацияларнинг умумий миқдори ≤ банк устав капитали
9.	Жорий ликвидлилик коэффиценти	Мин. 0,30
10.	Очиқ валюта позициясига лимитлар	– Битта хорижий валютадаги очиқ позиция миқдори / регулятив капитал < 10%; – Жами хорижий валютадаги очиқ позиция миқдори / регулятив капитал < 20%
11.	Капитал етарлилигига талаблар	– Регулятив капитал / Рискка тортилган активлар ≥ 10% – I даражали капитал / Регулятив капитал ≥ 50% – I даражали капитал / (умумий активлар-номоддий активлар) ≥ 6%

Банк тизими барқарорлигини ошириш учун иқтисодиёт секторлари бўйича кредитлар тақсимотини ўзаро мувофиқлаштириш лозим. 2010 йил якуни бўйича биргина саноат тармоғида жами иқтисодиётга ажратилган кредитларнинг 47 фоизининг тўғри келиши банк тизими барқарорлигига катта таъсир кўрсатиши мумкин. 2005-2010 йиллар оралиғида тижорат банклари кредит фаолиятини саноат соҳасида камайиши ҳисобига қурилиш, қишлоқ хўжалиги, савдо ва умумий овқатланиш соҳаларига мазкур фаолият диверсификациясининг кўпайганлигини ижобий ҳолат сифатида баҳолаш мумкин. Аммо транспорт ва коммуникация, иқтисодиётнинг бошқа секторларига ажратилган кредитлар миқдорининг камайиши банк соҳасида тизимли рискни вужудга келишига сабаб бўлади (2- жадвал).

2-жадвал

**Тижорат банклари кредитларининг иқтисодиёт
секторлари бўйича таркиби (%да)³**

Кўрсаткичлар	2005 й.	2006 й.	2007 й.	2008 й.	2009 й.	2010 й.	2010 йилда 2005 йилга нисбатан ўзгариш, ф.п.
Транспорт ва коммуникация	13,5	13,1	11,4	11,5	11,6	11,4	-2,1
Қурилиш	10,0	10,4	13,7	13,8	13,4	14,0	4,0
Қишлоқ хўжалиги	9,1	9,9	13,6	13,6	13,7	13,3	4,2
Савдо ва умумий овқатланиш	7,2	9,0	8,6	8,6	8,6	8,9	1,7
Саноат	54,5	51,6	46,5	46,8	47,0	47,0	-7,4
Бошқа секторлар	5,7	6,1	6,2	5,6	5,7	5,4	-0,3
Жами кредитлар	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	-

Мамлакатимиз банклари риск-менежментида берилган кредитлар сифат жиҳатдан таснифланади. Банк кредитлари таркибида яхши кредитларнинг асосий салмоқни (91,1 фоизни) ташкил этиши ва унинг 2010 йилда 2005 йилга нисбатан 20,4 ф.п.га ўсганлиги миллий банк тизимининг ўтиш иқтисодиёти даврида қўлга киритган ижобий ютуқларидан бири ҳисобланади. Мазкур ўзгариш стандарт кредитлар ҳисобига содир бўлган, яъни уларнинг салмоғи 2010 йилда 2005 йилга нисбатан 15,2 ф.п.га пасайган. Шунингдек, субстандарт, шубҳали, умидсиз кредитлар салмоғи ҳам пасайиш тенденциясига эга бўлмоқда. Бу эса, банкларнинг riskли активлари камайиб бораётганлигидан далолат беради (3- жадвал).

3-жадвал

**Тижорат банклари кредитларининг сифат жиҳатдан
таснифланиши (%да)⁴**

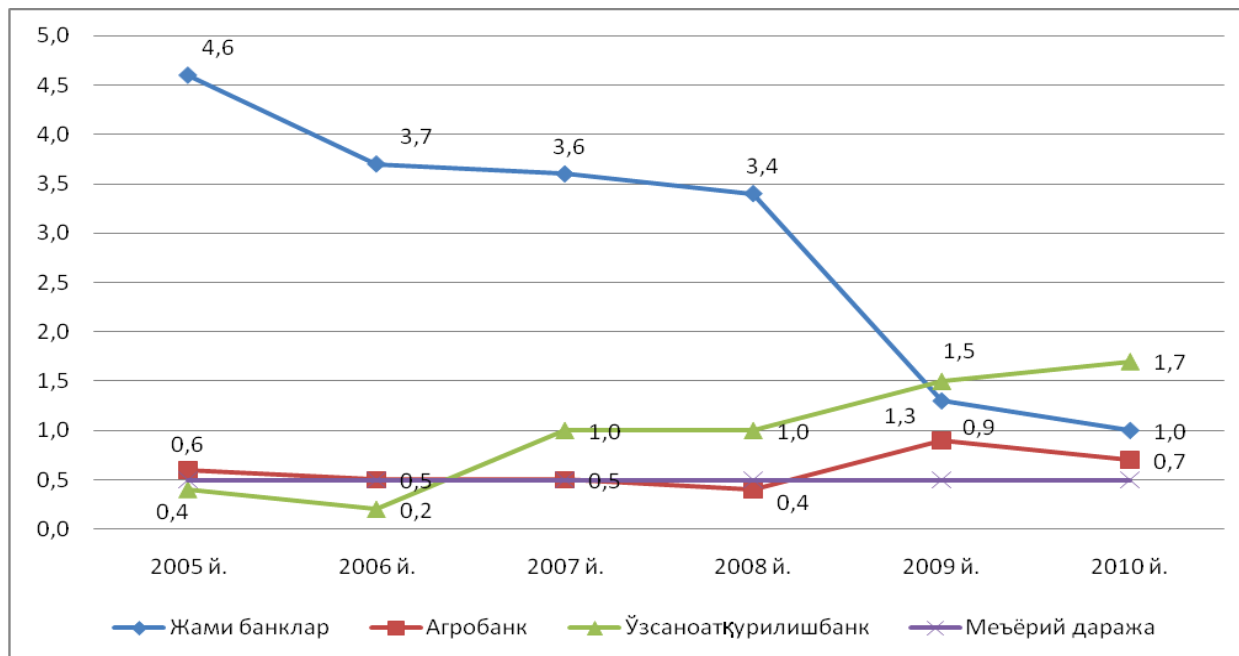
Кўрсаткичлар	2005 й.	2006 й.	2007 й.	2008 й.	2009 й.	2010 й.	2010 йилда 2005 йилга нисбатан ўзгариш, ф.п.
Яхши	70,7	70,5	73,6	78,6	86,8	91,1	20,4
Стандарт	20,9	11,3	12,6	10,4	9,0	5,7	-15,2
Субстандарт	6,0	15,3	11,2	8,2	3,0	2,2	-3,8
Шубҳали	1,2	2,5	2,0	2,3	1,0	0,7	-0,5
Умидсиз	1,2	0,4	0,6	0,6	0,2	0,2	-1,0
Жами кредитлар	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	-

Тижорат банкларининг кредитлар бўйича кўрилиши мумкин бўлган зарарларни қоплашга мўлжалланган захиралари миқдори тижорат банкининг кредит рискинни аниқловчи асосий кўрсаткичлардан ҳисобланади. Уларнинг ҳажми ортиши билан банк активлари нисбатан салмоғини камайиши ижобий

³ Ўзбекистон Республикаси Марказий банки ҳисобот маълумотлари асосида тузилган.

⁴ Ўзбекистон Республикаси Марказий банки ҳисобот маълумотлари асосида тузилган.

ҳолатдир. Мамлакатимизда тижорат банкларининг ялпи захиралар миқдори 2005 йилдаги 257 млрд. сўмдан 2008 йилга келиб 406,4 млрд. сўмга ортган бўлсада, 2010 йилда 214,7 млрд. сўмга пасайган. Банк тизимининг активларига нисбатан ялпи захиралар миқдори пасайиш тенденциясига эга бўлмоқда, яъни 2010 йилда 2005 йилга нисбатан ўзгариш 3,6 ф.п.га пасайган ва 1 %ни ташкил этган (1-расм).

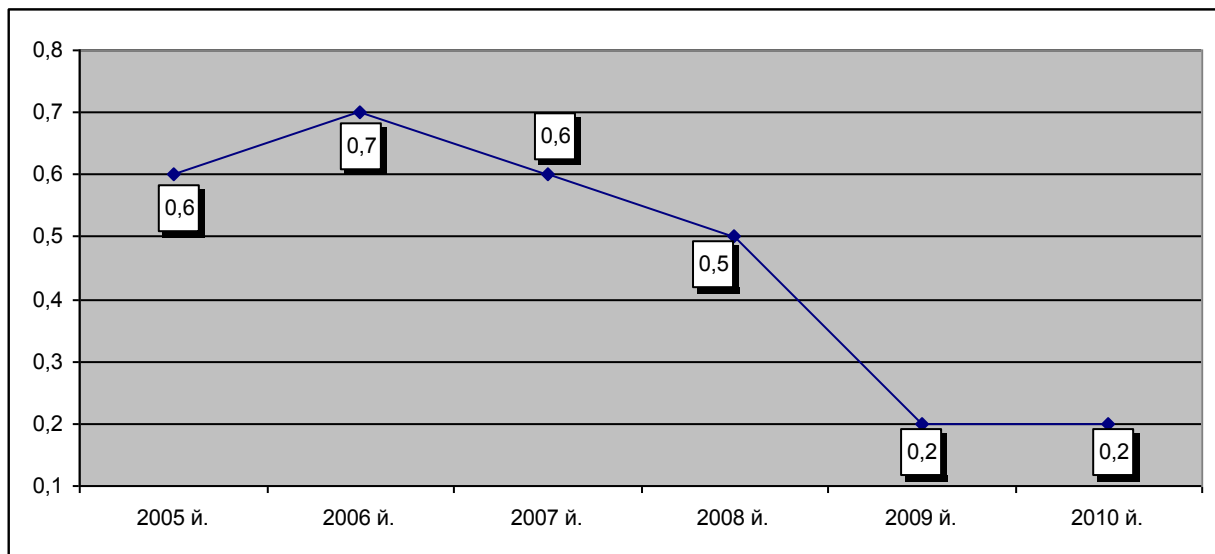
1- расм. Ссудалар бўйича кўрилиши мумкин бўлган зарарларни қоплаш учун ташкил қилинган захираларнинг банк активларига нисбати, %⁵.

Мазкур ҳолат миллий банк тизимининг салбий кўрсаткичларидан ҳисобланади. Чунки унинг мўътадил даражаси 0,5 фоизни ташкил этади. Аммо баъзи бир тижорат банкларида ссудалар бўйича ташкил қилинган захираларнинг банк активларига нисбати юқорилиги сақланмоқда. Тадқиқотларнинг кўрсатишича, “Ўзсаноатқурилишбанк”да кредитлар бўйича кўрилиши мумкин бўлган зарарларни қоплашга мўлжалланган захиралар миқдорининг банк активларига нисбати 2010 йил якуни бўйича 1,7 фоизни ташкил этган, шунингдек бу кўрсаткичнинг 2005 йилдан кейинги даврда ўсиб бораётганлиги эътиборлидир. “Агробанк” ОАТБда кредитлар бўйича кўрилиши мумкин бўлган зарарларни қоплашга мўлжалланган захиралар миқдори ва унинг банк активларига нисбати ҳам ортиб бормоқда. 2010 йилда 2005 йилга нисбатан “Агробанк” ОАТБда ялпи захиралар миқдори 2,21 млрд. сўмдан 11,67 млрд. сўмга, яъни қарийб 5 баробарга, уларнинг банк активларига нисбати эса 0,6 фоиздан 0,7 фоизга ортган.

Тижорат банклари томонидан юқори ликвидли қимматли қоғозларга қилинган инвестицияларнинг брутто активларидаги салмоғи ҳозирги кунда пасайиш тенденциясига эга бўлмоқда. Мазкур кўрсаткич 2010 йилда 2006 йилга нисбатан 0,5 ф.п.га пасайиб, 0,2 фоизни ташкил этмоқда. Бу эса тижорат

⁵ Ўзбекистон Республикаси Марказий банки, “Ўзсаноатқурилишбанк”, “Агробанк” ҳисобот маълумотлари асосида тузилган.

банкларининг қимматли қоғозлар бозоридаги активларга инвестициялар билан боғлиқ операциялари ҳажмини пастлигини ва банкларнинг риск-менежмент тизимида фонд rischi кам эканлигини кўрсатади (2-расм).

2-расм. Ўзбекистон Республикаси тижорат банкларининг юқори ликвидли қимматли қоғозларига қилинган инвестициялари даражаси⁶.

Аммо мамлакатимиз тижорат банклари универсал банклар бўлганлиги сабабли, ушбу кўрсаткичнинг ортиши фонд rischi билан боғлиқ муаммоларни юзага келишига сабаб бўлади. Бундай рискларни бошқариш учун халқаро тажрибалардан келиб чиқиб, банкнинг қимматли қоғозларга инвестициялар портфелини доимо барқарор рейтингга эга қимматли қоғозлар билан диверсификациялаш, оптимал портфель танлаш назарияларига таянган ҳолда уни амалга ошириш мақсадга мувофиқ.

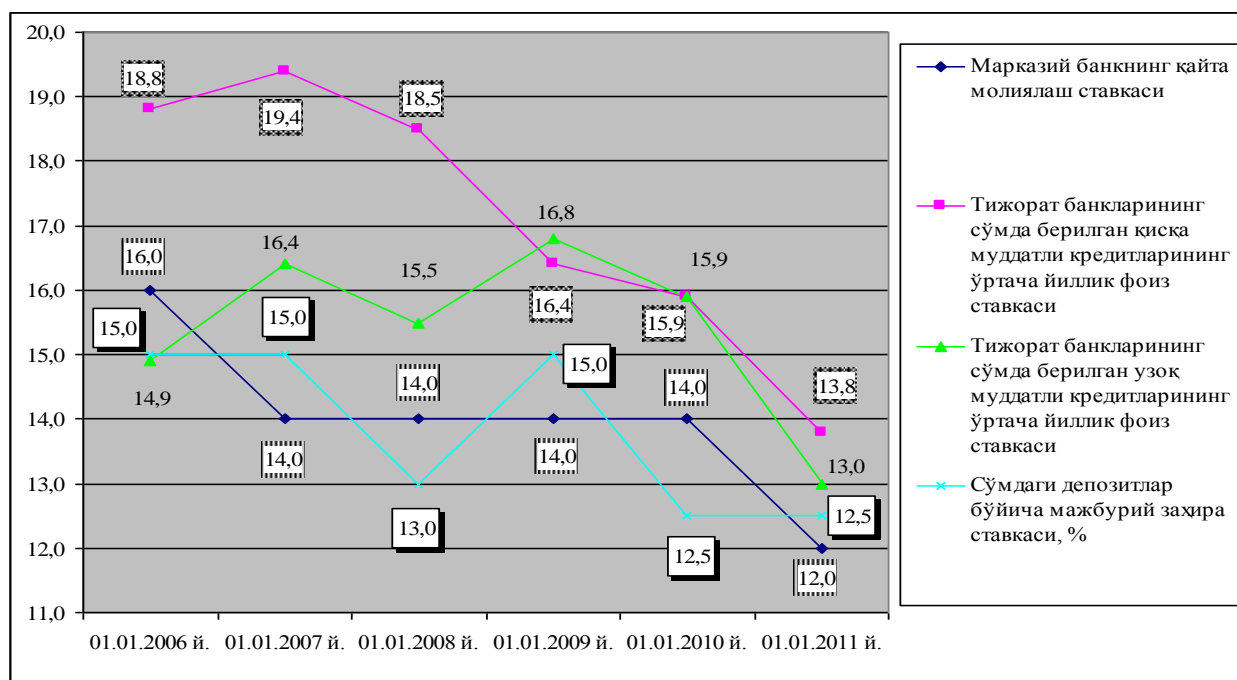
Тижорат банкларининг қимматли қоғозлар портфелини таҳлил қилишда Г. Марковец ва У. Шарп моделларидан фойдаланиш лозим. Бунда диверсификация муҳим аҳамият касб этади. Унда портфелнинг умумий rischi, бозор rischi, мол-мулк rischi кўриб чиқилиши мақсадга мувофиқ.⁷ Молия бозорида активлар баҳосини кўрсатувчи инфратузилманинг шаклланмаганлиги тижорат банклари бозор riskини, шу жумладан фонд riskини турли моделлар орқали бошқариш имконини беради.

Ўзбекистон Республикаси тижорат банклари фаолиятида фоиз riskини таҳлил қилишда Марказий банкнинг қайта молиялаш ставкаси, қисқа ва узоқ муддатли кредитларнинг ўртача йиллик фоиз ставкаси, депозитлар бўйича мажбурий захира ставкаси, инфляция даражаси ҳисобга олинади. Охирги 5 йил давомида Марказий банкнинг қайта молиялаш ставкасининг камайиб бориши бошқа фоиз ставкаларининг ҳам пасайишига сабаб бўлган (3-расм). Бу эса иқтисодиётни пул билан таъминотини, инфляцияни кўпайтирмаган ҳолда ишлаб чиқариш ҳажмини, мамлакат ЯИМни ортишига олиб келмоқда. Пул массасининг ортиши пул бозорини ривожланишига, пировардида валюта, фоиз riskини бошқариш воситаларига бўлган заруратни келтириб чиқаради. Фоиз

⁶ Ўзбекистон Республикаси Марказий банки маълумотлари асосида муаллиф томонидан тайёрланган.

⁷ Шарп У., Александр Г., Бейли Дж. ИНВЕСТИЦИИ: Пер. С. англ. – М.: ИНФРА-М, 2001. – XII, 1028 с. С. 213. Harry M. Markowitz, Portfolio Selection: Efficient Diversification of investments (New York: John Wiley, 1959)

рискини бошқариш учун фоиз свопи, опциони, фьючерси, форварди операцияларини амалиётга жорий этиш, шунингдек банкнинг халқаро валюта операцияларини тартибга солиш учун ҳам валютавий форвард, опцион ва фьючерс битимларини тузиш учун меъёрий-ҳуқуқий асосларни шакллантириш лозим.

3-расм. Ўзбекистон Республикаси тижорат банклари фаолиятида фоиз ставкалар динамикаси⁸.

Банкларнинг бозор рискин яна бир асосий кўриниши бу валюта рисқи ҳисобланади. Мамлакатимизда валюта рисқи жаҳонда етакчи бўлган АҚШ доллари, евро, Буюк Британия фунт стерлинги, Япония иенасида, йирик ташқи иқтисодий ҳамкор мамлакатлар валюталарида, хусусан Россия рублида ва бошқа валюталарда ҳисобланиши мумкин. Шунингдек, тижорат банки валюта рискин ҳисоблашда чет эл валютаси курси, очиқ валюта позициясининг узун ва қисқа шакллари, валюта позицияларининг банкнинг регулятив капиталига нисбатлари инobatга олинади. Бошқа хорижий валюталарга нисбатан АҚШ долларидаги очиқ валюта позициясининг юқорилиги банк мижозларининг валюта ҳисобварақларида унинг миқдорини кўплиги билан изоҳланади.

Умуман олганда, республикада банклар фаолиятидаги рискларни бошқариш борасида бир қатор муаммолар мавжуд бўлиб, уларни бартараф этиш, халқаро стандартлар асосида замонавий риск-менежмент тизимини ташкил этиш мамлакатимиз банк тизими барқарорлигини янада мустаҳкамлашга хизмат қилади.

⁸ Ўзбекистон Республикаси Марказий банки маълумотлари асосида муаллиф томонидан тайёрланган.